

ПРОФІЛІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я, 2023

Черкаська область

Центр громадського здоров'я

Ресурси охорони здоров'я. Діяльність закладів охорони здоров'я

Кількість постійного населення Черкаської області станом на 1 січня 2022 року (наявні офіційні дані) становила 1 157 115 осіб, що складало 2,82 % від загального населення України. Із наведених даних про забезпеченість області медичними ресурсами очевидно, що регіон задовільно забезпечений ресурсами охорони здоров'я. Всі показники медичних ресурсів (2,74–5,99 %) майже дорівнюють або перевищують частку населення області в структурі населення України. Також й усі показники діяльності медичних закладів перевищують відсоток частки населення області в структурі населення країни. Перевищення частки всіх основних показників діяльності закладів охорони здоров'я над часткою населення можна пояснити тим, що область є віддаленою від лінії бойових зіткнень армій РФ та ЗСУ.

Показник	Україна	Черкаська обл.	%
Кількість населення	40 997 698	1 157 115	2,82
Число лікарняних закладів	1 096	41	3,74
Загальне число ліжок	228 351	8 477	3,71
Число закладів, які надають амб.-поліклінічну допомогу	2 307	84	3,64
Число амб.-поліклінічних закладів, які мають денні стаціонари	1 202	56	4,66
Число ліжок в денних стаціонарах	32 904	1 970	5,99
Проліковано хворих в денних стаціонарах	1 203 745	46 744	3,88
Кількість викликів швидкої медичної допомоги	4 660 255	180 193	3,87
Загальна чисельність лікарів (без зубних)	133 237	3 647	2,74
Загальна чисельність середнього мед.персоналу	229 368	8 374	3,65

Питома вага показників регіону в Україні за 2023 рік, %

Підсумки пандемії COVID-19 в Україні та регіоні 2020-2023 роках

З березня 2020 по червень 2023 року як в цілому в Україні, так і в Черкаській області тривала пандемія COVID-19. За цей період в регіоні було зареєстровано 204 791 підтверджений випадок цієї інфекції або 3,68 % від всіх випадків в Україні, що помітно перевищує част-

ку населення області в структурі населення країни (2,82 %). Це може вказувати як на дещо більшу природну інтенсивність циркуляції збудника в області, ніж в середньому по Україні, так і на більш якісні заходи з виявлення випадків COVID-19. Щодо кількості померлих, то в області % померлих (2,92 %) також дещо більше % населення області в структурі населення країни, але летальність в області (1,61 %) менше від летальності в цілому по Україні (2,02 %). Примітним є те, що летальність медпрацівників в області в 1,42 рази менша, ніж відповідний загально-український показник.

Показник	Україна	Черкаська обл.	Питома вага, %
Кількість підтверджених випадків COVID-19, всього	5 562 748	204 791	3,68
Померло від COVID-19, всього	112 481	3 287	2,92
Летальність сукупного населення від COVID-19, %	2,02	1,61	–
Кількість випадків COVID-19 серед медпрацівників	154 637	6 862	4,44
Кількість померлих від COVID-19 серед медпрацівників	1 256	39	3,11
Летальність медпрацівників від COVID-19, %	0,81	0,57	–
Питома вага (%) щеплених від COVID-19 серед тих, хто захворів з початку вакцинації	17,1	26,5	–

Найбільш поширені інфекційні захворювання регіону

Групою інфекційних захворювань з найбільшими показниками реєстрації як в Україні, так і Черкаській області є ГРВІ, які помітно перевищують показник України (на 38,53 %). Серед інших респіраторних інфекцій в 2023 році в області досить високі показники мала вітряна віспа (в 1,39 рази вище, ніж в цілому в Україні). Грип та скарлатина мали відчутно менші показники, ніж загалом в Україні. Стан захворюваності на кишкові інфекції в Черкаській області не на багато гірший, ніж в цілому в Україні: перевищення було по ГКІ невідомої етіології (на 47,14 %) та зоонозні сальмонельози (на 54,54 %). Інші кишкові інфекції мали показники захворюваності такі ж, як по Україні в цілому або ж менші. Зоонозна хвороба Лайма майже вдвічі більше показника України, а лептоспіроз – на 35,9 % менше.

Аскаридоз в регіоні має показник показник захворюваності в 5,2 рази менший, ніж загальний в Україні.

Інфекції	Україна, на 100 тис. нас.	Черкаська обл., на 100 тис. нас.
ГРВІ	12 749,45	17 662,81
Грип	32,41	19,53
Вітряна віспа	96,64	134,47
Скарлатина	25,48	29,82
ГКІ встановленої етіології	52,93	45,98
ГКІ невстановленої етіології	70,01	102,84
Інші (зоонозні) сальмонельози	10,76	17,11
Ротавірусний ентерит	7,32	7,26
Хвороба Лайма	11,98	31,28
Лептоспіроз	1,06	0,78
Аскаридоз	40,56	7,78

Захворюваність в регіоні та в Україні за 2023 рік

Спалахи інфекційних захворювань в Україні та регіоні в 2023 р.

Кількість спалахів інфекційних захворювань (1) в 2023 році в Черкаській області становить 1,56 % від їх загальної кількості в Україні, що майже вдвічі менше частки населення області від загальної кількості населення України (2,82 %), а питома вага кількості випадків в межах зафіксованих спалахів становить 2,71 %, що не перевищує частку населення області по Україні. Середня кількість випадків на 1 спалах (17,00) в регіоні майже в 1,73 рази більше від показника України (9,8).

Таким чином, інтенсивність спалахів інфекційних хвороб в Черкаській області відрізнялась від загального в Україні в кращий бік. Звертає на себе увагу та обставина, що відсоток лабораторно підтверджених випадків інфекційних хвороб в межах спалахів в регіоні становив 11,80 %, тобто суттєво менше, ніж загальноукраїнський показник (78,3%).

Показник	Україна	Черкаська обл.	Питома вага, %
Кількість спалахів, всього	64	1	1,56
Кількість випадків в межах зафіксованих спалахів	627	17	2,71
Середня кількість випадків на 1 спалах	9,80	17,00	–
Захворюваність на 100 000 населення в межах спалахів	1,53	1,43	–
Лабораторно підтверджені випадки інфекційних хвороб у межах спалахів, %	78,30	11,80	–
Питома вага спалахів кишкових інфекцій, %	89,10	–	–

Соціально значущі інфекційні хвороби

Туберкульоз (ТБ)

В 2023 році в Черкаській області захворюваність на туберкульоз (нові випадки + рецидиви та захворюваність дітей до 14 років) були вищими (відповідно на 20 % та 65 %), ніж в цілому в Україні, але захворюваність на ТБ у поєднанні з ВІЛ-інфекцією та смертність від нього серед сукупного населення були нижчими (відповідно на 49 % та 30 %), ніж показники в Україні. Загалом помітно вищі окремі показники інцидентності та нижчі показники смертності в області в порівнянні із загальноукраїнськими показниками не корелюють з тим фактом, що показники ефективності лікування ТБ практично не відрізняються (або мало відрізняються) від аналогічних загальнонаціональних показників і були в межах від 65,2 % до 81,1 % в області проти 63,2–77,5 % в Україні.

Показник	Україна	Черкаська обл.
Захворюваність на ТБ (нові випадки+ рецидиви), на 100 тис. нас.	48,4	58,4
Захворюваність на ТБ у поєднанні з ВІЛ (нові випадки + рецидиви), на 100 тис. населення	8,2	5,5
Захворюваність на ТБ серед дітей віком 0–14 років (нові випадки+рецидиви), на 100 тис. нас.	10,4	17,2
Смертність від ТБ сукупного населення, на 100 тис. нас.	6,9	5,3
Ефективність лікування (нові випадки + рецидиви ТБ), %	77,5	81,1
Ефективність лікування (нові випадки + рецидиви ТБ/ВІЛ), %	64,5	72,0
Ефективність лікування (МЛС-ТБ), %	63,2	65,2

Показники ТБ у Черкаській області та Україні за 2023 р.

ВІЛ/СНІД

В 2023 році в Черкаській області на обліку знаходилось 4041 особа з ВІЛ-інфекцією, з яких 325 було вперше виявлено у цьому ж році, що становить відповідно 2,82 % та 2,52 % від показників по Україні.

Кількість нововиявлених хворих на СНІД становить 66 осіб, тобто 1,97 % від показника по Україні.

Слід зазначити, що у 2023 році число нових смертей від СНІДу в області становило 28 випадків. Це 1,63 % від всіх випадків смертей безпосередньо від СНІДу по всій Україні.

Показник	Україна	Черкаська обл.	%
Кількість населення	40 997 698	1 157 115	2,82
Число нових випадків ВІЛ-інфекції	12 914	325	2,52
Число нових випадків СНІДу	3 351	66	1,97
Число нових смертей від СНІДу	1 717	28	1,63
Кількість ЛЖВ на обліку	157 435	4 041	2,57

Вірусні гепатити

В 2023 році в Черкаській області було зареєстровано 256 випадки вірусних гепатитів, що становить 2,57 % від показника по Україні. В структурі захворюваності переважну більшість становить хронічний вірусний гепатит – 81,3 %.

Гострі гепатити А, В, С та інші гепатити складають 2,3 %, 6,6 %, 8,6 % та 1,2 % відповідно.

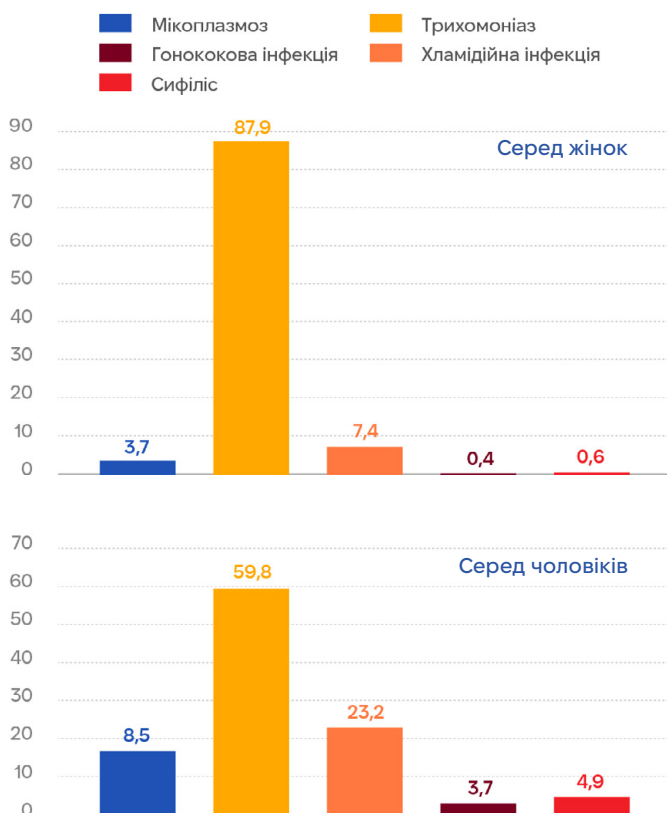

Структура захворюваності на вірусні гепатити у 2023 р., %

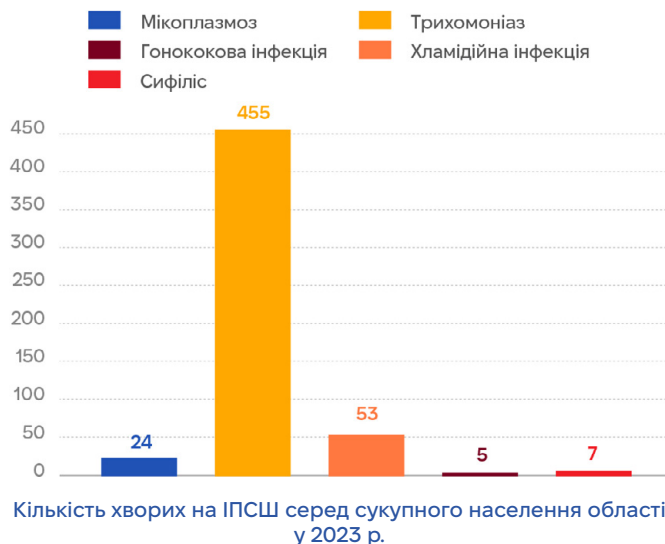
Інфекції, що передаються статевим шляхом (ІПСШ)

В 2023 році в Черкаській області було зафіксовано 544 випадки захворювання на п'ять ІПСШ-нозологій серед сукупного населення, з яких більше 98 % припадає на дорослих (18 років+). Найбільше (455 осіб) захворіли на трихомоніаз, що становить 83,6 % від усіх випадків ІПСШ.

Найбільше випадків ІПСШ було зареєстровано серед жінок – 462 випадків проти 82 серед чоловіків. І у чоловіків (59,8 %), і у жінок (87,9 %) найчастіше реєструвались випадки трихомоніазу.

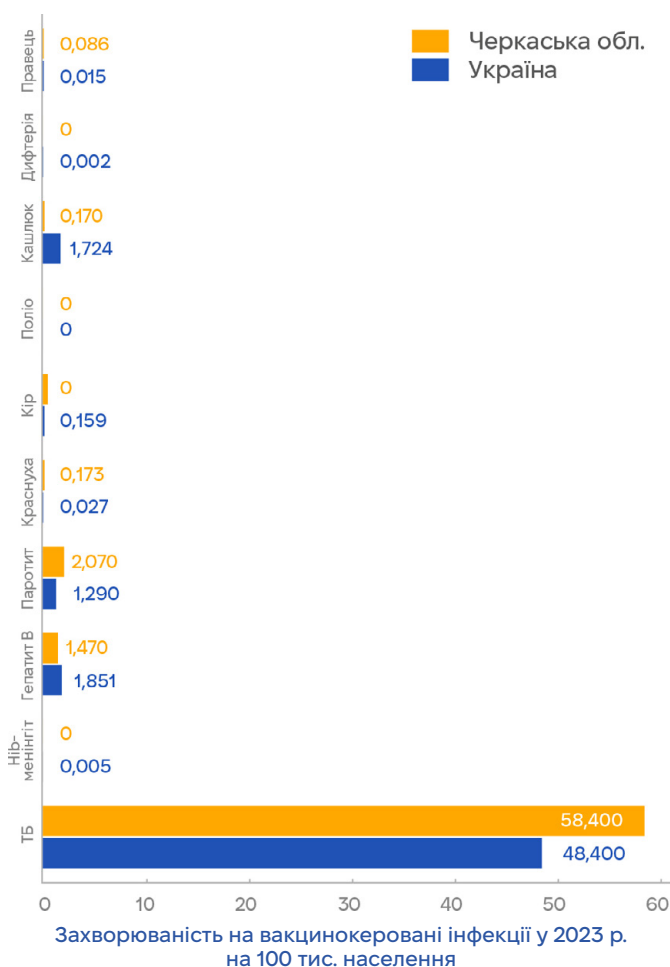
Структура захворюваності на ІПСШ у 2023 р., %

Кількість хворих на ІПСШ серед сукупного населення області у 2023 р.

Захворюваність на вакциновані інфекції в 2023 році

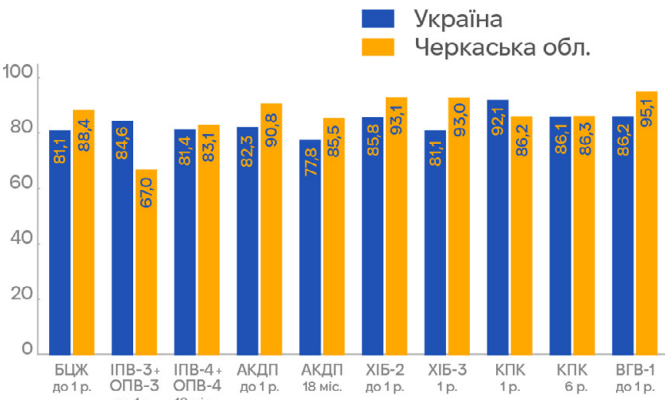
В 2023 році в Черкаській області епідемічна ситуація з вакцинованих інфекцій найбільш несприятливою була по туберкульозу, оскільки показник захворюваності в області дещо перевищував загальний показник по Україні. Щодо інших вакцинованих інфекцій, то ситуація в області є напруженою: не зважаючи на те, що захворюваність на НіВ-менінгіт, кір, поліомієліт та дифтерію була нульовою, але паротит, краснуха та правець перевищували загальнонаціональний показник відповідно на 60 %, 640 % та 573 %. В свою чергу гепатит В та кашлюк були дещо меншими, ніж в Україні в цілому.

Захворюваність на вакциновані інфекції у 2023 р. на 100 тис. населення

Вакцинація

Порівняно із загальними показниками в Україні в Черкаській області досить високі показники охоплення щепленнями – лише за двома щепленнями, що передбачені календарем щеплень, (ІПВ-3 + ОПВ-3 та КПК-1), рівень охоплення менше, ніж в Україні в цілому. Причому по чотирьом позиціям (щепленням) рівень охоплення перевищує 90 %, а за іншими щепленнями охоплення в області знаходиться на рівні 67–86,3 %.

Охоплення щепленнями у 2023 р., %

Злоякісні новоутворення

В 2023 році в Черкаській області на обліку перебувало 46 193 хворих на злоякісні новоутворення, що становить 3,86 % від кількості по Україні. В 2023 році було виявлено 4 967 випадків захворювань на злоякісні новоутворення, що становить 10,75 % від кількості хворих, що перебували на обліку в Черкаській області. Серед виявлених нових випадків захворювань майже однакова кількість як жінок (49,14 %), так й чоловіків (50,86 %), але серед померлих більше було чоловіків (56,66 %). Натомість в області смертність від злоякісних новоутворень серед чоловіків (258,9 на 100 тис. населення) відчутно

переважала смертність серед жінок (168,94 на 100 тис. населення), що, ймовірно, може вказувати на більш пізнє звернення чоловіків за медичною допомогою. Обтяжуючим фактором для лікування є виявлення злоякісних новоутворень на пізніх стадіях, так в області на 3-й і 4-й стадіях у 2023 р. було виявлено 25,2 % нових випадків.

Розлади психіки внаслідок вживання психоактивних речовин

В 2023 році в Черкаській області під наглядом перебувало 23 174 особи з розладами психіки та поведінки від уживання психоактивних речовин, з яких 9 465 осіб були охоплені відповідним лікуванням (40,84 %). В області в етіологічній структурі хворих під наглядом переважали особи, які вживали алкоголь (81,72 %), опіоїди (10,53 %), інші психоактивні речовини (5,73 %) та канабіоїди (2,02 %).

В 2023 році в Черкаській області вперше взято під нагляд 6 310 осіб з розладами психіки та поведінки від уживання психоактивних речовин. В етіологічній структурі виявлених хворих переважали особи, які вживали алкоголь (65,88 %), інші психоактивні речовини (12,33 %), канабіоїди (5,06 %) та опіоїди (16,74 %).

Через уживання:		Взято під нагляд з уперше встановленим діагнозом	% серед вперше виявлених в етіологічній структурі	Перебуває під наглядом на кінець звітнього року	% в етіологічній структурі серед осіб, що перебувають під наглядом	Охоплені лікуванням, усього	% охоплених лікуванням серед осіб під наглядом
алкоголю всього	Україна	38 312	76,08	441 862	82,66	170 073	38,49
	Область	4 157	65,88	18 937	81,72	6 851	36,18
опіоїдів всього	Україна	4 791	9,51	46 306	8,66	22 854	49,35
	Область	1 056	16,74	2 441	10,53	959	39,29
канабіоїдів всього	Україна	1 409	2,80	14 333	2,68	4 217	29,42
	Область	319	5,06	468	2,02	327	69,87
інших психоактивних речовин – всього	Україна	5 845	11,61	32 022	5,99	12 031	37,57
	Область	778	12,33	1 328	5,73	1 328	100,00
разом	Україна	50 357	100	534 523	100	209 175	39,13
	Область	6 310	100	2 3174	100	9 465	40,84

Етіологічна структура розладів психіки та поведінки від вживання психоактивних речовин, 2023 р.

Репродуктивне здоров'я жінок

В 2023 році в Черкаській області було зафіксовано 5 599 пологів та народилося живими в лікарняних закладах 5 635 дітей, що становить відповідно 3,14 % та 3,14 % від кількості пологів і народжених в Україні. Материнська смертність в області становила 0 % від загальноукраїнської (в інтенсивних показниках 0 на 100 000 новонароджених проти 18,37 на 100 000 новонароджених загалом в Україні).

Малюкова смертність дітей у віці до 1 року в області склала 39 випадки (2,9 %) від 1 345 випадків по усій Україні або 6,92 дітей на 1 000 народжених живими проти 7,49 на 1 000 народжених живими загалом по Україні. Онкологічна захворюваність на найбільш поширені хвороби жіночої репродуктивної сфери в області реєструвалась наступним чином: рак жіночої молочної залози – 491 випадків, рак жіночих статевих органів всіх локалізацій – 521 випадки, в тому числі рак шийки матки – 113 випадок (або відповідно 3,91 %, 4,23 % та 3,81 % від кількості хворих в Україні).

Показник	Україна	Черкаська обл.	%
Пологів всього	178 468	5 599	3,14
Материнська смертність	33	0	0
Абортів всього	42 683	1 995	4,67
Народилось дітей живими в лікарняних закладах	179 611	5 635	3,14
Померло дітей у віці до 1 року	1 345	39	2,90
Захворіло на рак жіночої молочної залози	12 568	491	3,91
Захворіло на рак жіночих статевих органів (всі локалізації)	12 311	521	4,23
В тому числі захворіло на рак шийки матки	2 964	113	3,81

ДТП та їх наслідки

В 2023 році в Черкаській області було зафіксовано 675 ДТП з загиблими та/або травмованими особами (2,9 % від всієї кількості по Україні), в яких травмовано 804 особи і загинуло 117 осіб, що становить 2,7 % і 3,8 % відповідно від кількості по Україні.

Всього 165 ДТП зафіксовано із загиблими та/або травмованими пішоходами (2,5 % від всієї кількості по Україні), в яких загинуло 36 та травмовано 137 пішоходів.

Всього 7 ДТП було скоєно з вини пішоходів (1,0 % від всієї кількості по Україні). В цих ДТП загинуло 2 та ще 5 осіб травмовано.

Резюме/рекомендації

Черкаська область задовільно забезпечена ресурсами охорони здоров'я. Всі показники медичних ресурсів (2,74–5,99 %) майже дорівнюють або перевищують частку населення області (2,82 %) в структурі населення України. Також й усі показники діяльності медичних закладів перевищують відсоток частки населення області в структурі населення країни, але тягар на систему громадського здоров'я має відчутну тенденцію до зростання у зв'язку з повномасштабною війною з рф.

За підсумками пандемії COVID-19 вклад області в загальний показник зареєстрованих випадків (3,68 %) та смертей від COVID-19 (2,92 %) перевищує частку кількості населення області, але – не частку забезпеченості регіону медичною інфраструктурою та медичними кадрами. Летальність в області (1,61 %) менше від летальності в цілому по Україні (2,02 %). Загалом епідемічна ситуація по COVID-19 може вказувати на необхідний рівень готовності медичної інфраструктури до пандемічних загроз, але є необхідність у розвитку та подаль-

шому вдосконаленні протипандемічного потенціалу системи громадського здоров'я області.

Профіль захворюваності регіону на найпоширеніші інфекції відносно сприятливий. В Черкаській області ГРВ помітно перевищують показник України (на 38,53 %). Серед інших респіраторних інфекцій в 2023 році в області досить високі показники мала вітряна віспа (в 1,39 рази вище, ніж в цілому в Україні). Грип та скарлатина мали відчутно менші показники, ніж загалом в Україні. Стан захворюваності на кишкові інфекції в Черкаській області не на багато гірший, ніж в цілому в Україні: перевищення було по ГКІ невідомої етіології (на 47,14 %) та зоонозні сальмонельози (на 54,54 %). Зоонозна хвороба Лайма майже вдвічі більше показника України, а лептоспіроз – на 35,9 % менше. Інтенсивність спалахів інфекційних хвороб в Черкаській області відрізнялась від загального в Україні в кращий бік (1,56 % від усіх спалахів в Україні). Отже, при плануванні в регіоні протиепідемічних та профілактичних заходів щодо найпоширеніших інфекційних хвороб потрібно врахо-

увати строкатість проявів епідемічного процесу та застосовувати диференційований підхід.

В 2023 році в Черкаській області захворюваність на туберкульоз була на 20 % вищою, ніж в цілому в Україні, але смертність від нього серед сукупного населення була 30 % нижчою, ніж показники в Україні. Показники інших соціально значущих інфекцій (ВІЛ/СНІД, вірусні гепатити та ІПСШ) не перевищують загальні показники по країні або дещо менші за них. Враховуючи, що в Україні загалом наявні високі показники захворюваності на соціально небезпечні інфекційні хвороби, то це вимагає впровадження нових та посилення вже існуючих профілактичних програм для зменшення захворюваності та тягаря соціально значущих інфекцій для населення області.

Як і в переважній більшості областей в Черкаській області необхідні заходи для підвищення охоплення щепленнями дітей, оскільки охоплення по переважній більшості щеплень коливається в межах не більше 67–86,3 %.

Близько 25,2 % злоякісних новоутворень в області виявляється на пізніх стадіях, що також потребує вжиття заходів з покращення виявлення онкозахво-

рювань системою охорони здоров'я регіону, оскільки раннє виявлення злоякісних новоутворень збільшує шанси на успішне лікування та збільшує виживання хворих.

Враховуючи те, що серед розладів психіки внаслідок вживання психоактивних речовин в області в етіологічній структурі хворих переважали особи, які вживали алкоголь (81,72 %), то першочергово необхідним є лікування та реабілітація осіб з психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання саме алкоголю.

Материнська смертність в області була нульовою, а малюкова смертність дітей у віці до 1 року в області була дещо менше загальноукраїнської (6,92 дітей на 1 000 народжених живими проти 7,49 загалом по Україні), але не зважаючи на це доцільним є інтегрування в діяльність первинної ланки охорони здоров'я послуг з планування сім'ї, антенатального догляду, а також медико-соціальних послуг для підлітків та молоді з використанням принципу «дружнього підходу».

Для зменшення кількості ДТП та травмованих і/або загиблих в них та підвищення безпеки на дорогах потрібна роз'яснювальна робота серед населення та/або проведення інших відповідних заходів.

Список скорочень

ГРВІ	гострі респіраторні вірусні інфекції
ГКІ	гострі кишкові інфекції
ТБ	туберкульоз
ІПСШ	інфекції, що передаються статевим шляхом
Hib(ХІБ)	Інфекція, що викликається <i>Haemophilus influenzae type b</i>
ВГВ	Вірусний гепатит В

ДТП	дорожньо-транспортна пригода
КПК	кір, паротит, краснуха (вакцина)
АКДП	Адсорбована коклюшно-дифтерійно-правцева (вакцина)
БЦЖ	Бацила Кальмета-Жерена (вакцина)
ІПВ	Інактивована поліомієлітна вакцина
ОПВ	Оральна поліомієлітна вакцина

В даній публікації були використані дані:

Центру громадського здоров'я МОЗ України
 Державної служби статистики України
 Національного канцер-реєстру України
 Департаменту патрульної поліції Національної поліції України
 Державної служби України з питань праці

 www.phc.org.ua
 www.ukrstat.gov.ua
 www.ncru.inf.ua
 www.patrolpolice.gov.ua
 www.dsp.gov.ua